

ЧОМУ ВИМОГИ ПОШИРЮЮТЬ, А НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ РОЗПОВСЮДЖУЮТЬ?

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ
ПОРАДИ

Веде підрубрику доктор технічних наук, професор

М. Гінзбург, голова підкомітету «Термінологія» ТК 133, м. Харків

«Дієслова **поширювати** й **розповсюджувати** часто плутають і ставлять їх не там, де слід» — писав знавець української мови Б. Антоненко-Давидович [1, с. 130]. У правоті його слів можна переконатися, читаючи певні нормативні документи (НД) різних рівнів прийняття, розробники яких не розрізняють значень цих дієслів, а також похідних від них іменників.

Річ у тім, що терміни-дієслова **поширювати** й **розповсюджувати** мають близьке, проте нетотожне значення, на чому наголошують й інші посібники з культури української мови, наприклад, [2, с. 68—69; 3, с. 260]. Грунтуючись на зазначених джерелах, можна так сформулювати відмінність значення цих дієслів (таблиця).

Отже, коли йдеться про абстрактні поняття (вимоги, діяльність, досвід, знання, ідеї, ініціативу, інформацію, чинний порядок, плітки, чутки тощо) правильними є дієслова **поширювати** / **поширити** та похідні від них слова. Саме ці дієслова вживають стосовно фізичних, хімічних та біологічних явищ (світла, звуку, запаху, вогню, інфекції, хвороб тощо). Наприклад: *Грип може поширюватися на великих територіях. Світло поширюється зі швидкістю 300 тисяч кілометрів за секунду* [5, с. 119].

Стосовно окремих предметів (примірників брошур, запрошень, квитків, книжок, листівок, НД тощо) правильно вживати дієслово **розповсюджувати**.

Українські дієслова та російські відповідники	Значення
поширювати / поширити рос. расширять / расширить, распространяют / распространить [4, с. 296]	1. Робити / зробити більшим за обсягом, змістом, розвивати. 2. Робити / зробити доступним, відомим для всіх. 3. <i>на кого, що</i> Встановлювати / встановити або розширювати / розширити сферу впливу на кого-, що-небудь
розповсюджувати / розповсюдити рос. распространяют / распространить [4, с. 339]	1. Роздавати / роздати, продавати / продати що-небудь речове, предметне багатьом. 2. Розподіляти / розподілити по багатьох місцях, чи скрізь, але не суцільною масою, а окремими предметами з маси

Зазначимо, що з наведених у таблиці значень дієслів **поширювати** та **розповсюджувати** впливає і така їхня відмінність. Дієслово **розповсюджувати** зазвичай уживають за наявності активного суб'єкта (хтось розповсюджує щось) [5, с. 119; 6, с. 215]. Зважаючи на невластивість для української мови пасивних конструкцій з дієсловами на **-ся**, у НД недоцільно вживати дієслова **розповсюджуватися / розповсюдитися**, оскільки завжди можна побудувати активну конструкцію з дієсловами **розповсюджувати / розповсюдити**.

Проте дієслово **поширюватися / поширитися** вживають у зворотних (1, 2) та активних (3) конструкціях у таких значеннях [5, с. 119; 6, с. 215]:

1. Ставати / стати більшим за обсягом, змістом, розвиватися.
2. Ставати / стати доступним, відомим для всіх.
3. *на кого, що* охоплювати / охопити своєю дією або впливом кого-, чого-небудь.

Наведемо приклади правильного вживання зазначених дієслів у чинних НД.

1. **Поширити** дію *Переліку та Порядку на всіх суб'єктів господарювання, які здійснюють на території України видобування нафти, природного газу та газового конденсату та є платниками рентних платежів відповідно до статті 3 Закону України «Про рентні платежі за нафту, природний газ і газовий конденсат»* [7, п. 3].

2. Якщо вимоги, що **поширюються** на об'єкт стандартизації, установлено в іншому стандарті, то замість їх повторення треба посилатися на відповідний стандарт, подавши його позначення без року ухвалення [8, п. 5.7.8].

3. **Розповсюджують** національні НД лише організації (підприємства), уповноважені на це Держспоживстандартом, відповідно до чинного законодавства [9, п. 3.7.16].

Іменники **поширювання / поширення** та **розповсюдження / розповсюдження** означають опредметнену дію, тому їх треба розмежовувати, як і дієслова, від яких їх утворено. Зважаючи на це, *«російський вислів **получить широкое распространение** слід перекладати не потворною калькою **отримати широке розповсюдження**, а справжнім українським відповідником **набути великого поширення**»* [2, с. 68].

Наведемо приклади правильного розмежування цих віддієслівних іменників у чинних НД.

1. **Розповсюдження** таких документів, як *настанова з якості і програма якості*, може передбачати зовнішні сторони (наприклад, замовників,

органи з сертифікації і регламентувальні органи) [10, п. 6.2].

2. **Поширювання** *неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку, — тягне за собою...* [11, ст. 173-1].

ВИСНОВКИ

Розробляючи НД, треба чітко розмежовувати й правильно вживати дієслова **поширювати / поширити, розповсюджувати / розповсюдити** та похідні від них іменники. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. — К.: Вид. дім «KM Academia», 1994. — 254 с.
2. Пономарів О. Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. — К.: Либідь, 1999. — 240 с.
3. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. — 3-те вид., випр. — К.: Знання, 2006. — 367 с.
4. Українсько-російський словник (сфера ділового спілкування) / Уклад.: О. О. Тараненко, В. М. Брицин. — К.: Пожінформтехніка, 2000. — 448 с.
5. Головашук С. І. Українське літературне слововживання: Словник-довідник. — К.: Вища шк., 1995. — 319 с.
6. Довідник з культури мови: Посібник / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибики, Н. М. Сологуб та ін.; За ред. С. Я. Єрмоленко. — К.: Вища шк., 2005. — 399 с.
7. Наказ Мінпаливенерго України від 30.09.2004 № 604 «Про затвердження Переліку нормативних втрат і виробничо-технологічних витрат нафти, природного газу та газового конденсату під час їх видобування, підготовки до транспортування та транспортування та Порядку визначення їх розмірів».
8. ДСТУ 1.5:2003. Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів (ISO/IEC Directives, part 2, 2001, NEQ).
9. ДСТУ 1.2:2003. Національна стандартизація. Правила розроблення національних нормативних документів.
10. ДСТУ ISO/TR 10013:2003 Настанови з розроблення документації системи управління якістю. (ISO/TR 10013:2001, IDT).
11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 80731-10 (з останніми змінами згідно із Законом України від 21.01.2010 № 1827-VI).